

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE

Landskapslag om en rådgivande folkomröstning angående frågan om Åland skall ansluta sig till Europeiska unionen

1993-94

nr 19

FR nr 44

LM nr 84

SAMMANFATTNING

Landskapsstyrelsens förslag

Landskapsstyrelsen föreslår att en separat rådgivande folkomröstning hålls i landskapet angående frågan om Finlands avtal om medlemskap i EU skall bli gällande också på Åland. Omröstningen skulle hållas på en tid som landskapsstyrelsen närmare bestämmer och i tillämpliga delar följa bestämmelserna för lagtingsval och kommunalval. Röstberättigade föreslås vara alla som fyllt 18 år vid ingången av innevarande år och som innehar åländsk hembygdsrätt.

Motionärernas förslag

I lagmotionen föreslås att en rådgivande folkomröstning om Åland skall ansluta sig till Europeiska unionen skall hållas den 2 oktober 1994.

Utskottets förslag

Utskottet tillstyrker förslaget om en separat åländsk folkomröstning. Utskottet föreslår dock att frågeställningen omformuleras, att tidpunkten för omröstningen anges mera preciserat än i framställningen samt att genomförandet blir beroende av resultatet i den riksomfattande folkomröstningen. Vidare föreslås vissa ändringar av teknisk natur.

Utskottet föreslår att lagmotionen förkastas.

UTSKOTTETS SYNPUNKTER

Allmän motivering

Frågan om Finlands, Sveriges, Norges och Österrikes medlemskap i Europeiska unionen kommer av allt att döma att avgöras under detta år. I enlighet med nu föreliggande planer skall dessa länder, under förutsättning att respektive parlament ger sitt samtycke, bli medlemmar fr.o.m. den 1 januari 1995. Innan de avgörandena parlamentsbehandlingarna avser samtliga kandidatländer att anordna rådgivande folkomröstningar i medlemsfrågan.

Enligt det framförhandlade avtalet mellan Finland och EU skall EU-fördraget inte tillämpas beträffande Åland. Finland kan dock i samband med ratifikationen tillkännage

att fördraget skall tillämpas på Åland i enlighet med bestämmelserna i det s.k. Ålandsprotokollet. För att fördraget skall bli tillämpligt för Ålands del krävs då det förfarande som anges i självstyrelselagens 59 § 1 mom. Därmed skall stiftas en lag som av riksdagen skall behandlas enligt 69 § RO (två tredjedels majoritet men utan att lämnas vilande) och av lagtinget enligt 69 § självstyrelselagen (två tredjedels majoritet).

Med beaktande av den betydelse en anslutning till den Europeiska unionen har för de flesta medborgarkretsar har landskapsstyrelsen ansett det motiverat att föreslå att det på Åland, utöver den riksomfattande folkomröstning som kommer att hållas den 16 oktober 1994, även skulle anordnas en separat åländsk rådgivande folkomröstning som uttryckligen skulle ta sikte på Ålands anslutning till unionen.

Utskottet konstaterar att någon separat folkomröstning angående frågor inom självstyrelsens behörighetsområde aldrig hållits. En åländsk folkomröstning angående en anslutning till EU kan enligt utskottets åsikt kompliceras dels därav att valdeltagandet i allmänna val på Åland traditionellt varit på en otillfredsställande låg nivå, vilket i sin tur kan försvåra uttolkningen av omröstningsresultatet, dels därav att lagtingets beslut i frågan om anslutning till EU som ovan framgår skall fattas med kvalificerad majoritet.

På de allmänna grunder landskapsstyrelsen anfört i framställningen och med hänsyn till EU-frågans vidd tillstyrker utskottet ändå lagförslaget med vissa ändringsförslag. Utskottet föreslår bland annat att frågans utformning preciseras och förenklas. Likaså anser utskottet att det av lagtexten bör framgå att någon folkomröstning inte skall hållas om resultatet av den riksomfattande folkomröstningen blir ett nej till EU. I detta fall kommer uppenbarligen inte regeringen att förelägga riksdagen någon proposition om anslutning, varför följaktligen lagtinget inte föreläggs någon presidentframställning i ärendet.

Utskottet föreslår vidare att tidpunkten för folkomröstningen preciseras så att den hålls en söndag som infaller tidigast den 20 november och senast den 11 december 1994. Landskapsstyrelsen fastställer den exakta tidpunkten. På grund av den tid som åtgår för förberedelserna konstaterar utskottet att landskapsstyrelsen redan innan det står klart att en omröstning verkligen hålls måste bestämma tidpunkten och inleda olika verkställighetsåtgärder.

Utskottet biträder förslaget att någon förtidsröstning inte skall tillämpas vid folkomröstningen. Visserligen kan valdeltagandet ytterligare sjunka som följd härav men med beaktande av de många osäkra faktorer som föreligger bland annat i fråga om tidpunkten för omröstningen konstaterar utskottet att en förtidsröstning rent tekniskt

komplicerar och betydligt fördyrar omröstningen samt förlänger tiden för förberedelserna. Förtidsröstning skulle dessutom kräva att det föreliggande lagförslaget måste ändras och kompletteras.

Anordnande av folkomröstning är inte ett rättsområde som uttryckligen regleras i självstyrelselagens 18 eller 27 §§. Lagstiftningsbehörigheten kan därför anses oklar men utskottet anser dock att bestämmelsen i 18 § 27 p. enligt vilken "övriga angelägenheter som enligt grundsatserna i denna lag skall hänföras till landskapets lagstiftningsbehörighet" är tillämplig. EU-samarbetet omfattar en mängd rättsområden inom vilka lagtinget utövar lagstiftningsbehörigheten. En folkomröstning organiseras enligt den lagstiftning som reglerar lagtings- och kommunalval. Enligt 59 § 1 mom. självstyrelselagen krävs lagtingets medverkan för att Finlands anslutningsfördrag till EU skall bli tillämpligt även i fråga om landskapet Åland till de delar fördraget innehåller bestämmelser som står i strid med självstyrelselagen. För Ålands del har i detta fördrag överenskommits om särskilda villkor. På dessa grunder delar utskottet uppfattningen att lagtinget är behörigt att stifta den föreslagna landskapslagen.

Detaljmotivering

Framställning nr 44/1993-94

Rubriken Utskottet föreslår att lagens rubrik ändras så att den korresponderar med de ändringar som föreslås i lagtextens 1 och 8 §§.

1 § Utskottet föreslår en omformulering av beskrivningen av lagens tillämpningsområde så att texten närmare ansluter sig till den egentliga frågeställningen, vars ordalydelse utskottet under 8 § likaså föreslår ändrad. Härigenom vill utskottet också betona att den åländska befolkningens rådgivande funktion i denna omröstning utövas i förhållande till lagtinget som har att fatta det avgörande beslutet i saken.

3 § Utskottet anser att tidpunkten för en folkomröstning inte bör lämnas öppen i lagtexten och därigenom helt vara beroende av ett kommande administrativt beslut. Samtidigt är det för närvarande svårt att fastslå den lämpligaste tidpunkten. Utskottet föreslår därför att omröstningen äger rum någon av söndagarna mellan den 20 november och 11 december 1994. Härigenom kan resultaten från den riksomfattande finländska och den svenska folkomröstningen inväntas samtidigt som hänsyn tas till att lagtinget snarast efter den åländska folkomröstningen måste fatta beslut med anledning av den presidentframställning i EU-frågan som föreläggs lagtinget, om regeringen för riksdagen föreslår ett EU-medlemskap för Finland.

Som framgår av lagförslaget måste olika förberedelser vidtas i god tid före omröstningen. Omröstningsdagen måste anges på röstkort, informationsblad m.m.

Anvisningar måste utsändas till berörda myndigheter o.s.v. Den slutliga dagen för omröstningen måste därför fastställas före resultaten av folkomröstningarna i Finland och Sverige föreligger, troligen under september månad.

Landskapsstyrelsen anger i framställningens motivering att den avser att föreslå att lagen upphävs om en klar majoritet i den riksomfattande folkomröstningen röstar nej. Ett upphävande av lagen skall ske i form av en landskapslag som skall antas av lagtinget. Innan den lagen träder i kraft kan rätt lång tid förflyta under vilken den nu föreslagna lagen fortfarande är i kraft. Utskottet föreslår därför att det direkt av lagtexten skall framgå att någon åländsk folkomröstning inte anordnas i det fall den riksomfattande omröstningen leder till majoritet för nej-alternativet. Ansluter sig Finland inte till EU förfaller ju frågan samtidigt för Ålands del.

5 § Utskottet föreslår en rättelse beträffande röstsedelns storlek. Avsikten torde vara att den skall ha samma format som i lagtings- och kommunalvalen och i den riksomfattande folkomröstningen.

Utskottet föreslår vidare att på röstsedeln skall tryckas två rutor i stället för två cirklar. Rutor lämpar sig enligt utskottets mening bättre för det föreslagna förfarandet med att kryssa för ett av två alternativ medan cirklar används i egentliga val då en siffra antecknas. Samma utformning av röstsedeln tillämpas i den riksomfattande folkomröstningen.

6 § Utskottet föreslår i förtydligande syfte att betydelsen för Åland av det finländska medlemsavtalet särskilt skall framhållas i den information som utsänds till alla röstberättigade. I avtalet ingår ett särskilt protokoll rörande Åland vilket som bekant innehåller vissa undantag från huvudreglerna samt vissa principiellt viktiga uttalanden.

8 § Utskottet föreslår att den fråga som föreläggs i folkomröstningen omformuleras. Genom utskottets förslag betonas att det föreliggande förhandlingsresultatet inkluderande särlösningar för Åland ligger till grund för de röstandes ställningstagande. Utskottet anser även att formuleringen "Bör Finlands avtal... bli gällande i landskapet Åland" är svårförståelig och kan ersättas med en formulering som direkt tar sikte på om Åland skall anslutas till EU eller inte.

14 § Utskottet föreslår en omformulering av bestämmelsen så att centralnämnden kan fastställa resultatet av folkomröstningen så snart detta är möjligt, dock senast den tredje dagen efter omröstningen.

15 § Utskottet konstaterade i betänkandet nr 15/1993-94 med anledning av ett förslag till ändring av landskapslagen om landstingsval och kommunalval (FR nr 27/1993-94)

att uppgiften att uppgöra basförteckningar måste anses ankomma på landskapsstyrelsen och inte på registerbyrån. Byrån bistår dock i detta arbete. I enlighet härmed föreslås motsvarande ändringar i föreliggande lagförslag.

16 § Enligt utskottets bedömning föreligger inget behov av en landskapsförordning som komplettering till lagförslaget och vallagen. Däremot bör landskapsstyrelsen på samma sätt som vid valförrättningar ge anvisningar till berörda myndigheter. Detta kan dock ske utan särskilt bemyndigande. Paragrafen föreslås därför utgå.

Lagmotion nr 84/1993-94

Utskottet har lagt framställningen till grund för behandlingen och föreslår därför att lagmotionen förkastas.

ÄRENDETS BEHANDLING

Lagtinget har den 26 maj 1994 inbegärt lagutskottets yttrande över framställningen och lagmotionen, vilka enligt 23 § 2 mom. AO handlagts i ett sammanhang.

I ärendets avgörande behandling deltog ordföranden Sune Eriksson, ledamöterna Christer Jansson, Gunnar Jansson och Sirén samt ersättaren Salmén.

Utskottet har i ärendet hört lantrådet Ragnar Erlandsson, byråchefen Pia Rothberg-Olofsson och ordföranden i centralnämnden för lagtingsval, kommundirektören Per Ekström.

UTSKOTTETS FÖRSLAG

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet

att Lagtinget måtte anta det i framställningen ingående lagförslaget i följande lydelse:

L A N D S K A P S L A G

om en rådgivande folkomröstning angående frågan om *Åland skall anslutas till Europeiska unionen (uteslutning)*.

(Ingressen lika som i framställningen).

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Tillämpningsområde

Under de förutsättningar som anges i 3 § anordnas en rådgivande folkomröstning (uteslutning) angående hur lagtinget skall besluta i frågan om Ålands anslutning till Europeiska unionen (uteslutning).

(2 mom. lika som i framställningen).

2 §

(Lika som i framställningen).

2 kap.

Förberedande åtgärder

3 §

Tidpunkt

Folkomröstningen anordnas en söndag tidigast den 20 november och senast den 11 december 1994. Landskapsstyrelsen fastställer vilken dag folkomröstningen skall äga rum.

(2 mom. lika som i framställningen).

Utfaller den riksomfattande rådgivande folkomröstningen den 16 oktober 1994 så att en majoritet av de godkända rösterna avgetts till förmån för "NEJ"-alternativet, anordas inte någon folkomröstning enligt denna lag.

4 §

(Lika som i framställningen).

5 §

Röstsedel

Vid folkomröstningen används en vit röstsedel med standardformatet 148 x 210 mm. Av röstsedeln skall klart framgå hur den viks ihop. *Röstsedeln* skall trygga att *rösthemligheten* bevaras.

Den fråga som nämns i 8 § skall tryckas på röstsedeln. Under frågan skall tryckas orden "JA" och "NEJ" (*uteslutning*) samt under respektive ord en tom *ruta vars sidor är 20 mm och* vilken är placerad så att det klart framgår av *rutans läge till vilket svarsalternativ den hör*. På röstsedeln skall även finnas en anvisning om hur röstningsanteckningen skall göras.

6 §

Information

Landskapsstyrelsen skall skicka ut ett meddelande av vilket framgår folkomröstningens rådgivande funktion, innehållet i *och betydelsen för Åland av det finländska medlemsavtalet* samt röstningsalternativen. Meddelandet skall skickas till alla röstberättigade.

3 kap.

Folkomröstningen

7 §

Röstberättigade

Den som har röst rätt i lagtingsval och som fyllt 18 år senast den 31 december 1993 har rätt att delta i folkomröstningen.

8 §

Frågeställning och svarsalternativ

Vid folkomröstningen skall de röstande besvara följande fråga: "*Skall Åland anslutas till Europeiska unionen enligt det förhandlingsresultat som uppnåtts?*" (2 mom. lika som i framställningen).

9 §

Röstningsförfarande

Röstningen sker genom att den röstande antecknar ett kryss i den ena av *rutorna* på röstsedeln.

10 §

Röstsedels ogiltighet

Utöver vad som stadgas i 58 § 1 mom. vallagen är en röstsedel ogiltig om en röstningsanteckning gjorts i båda *rutorna* på röstsedeln, om en anteckning inte gjorts i någondera av *rutorna* eller om anteckningen är så oklar att det inte framgår vilket alternativ den röstande stöder.

En anteckning som gjorts på röstsedeln *i syfte att klargöra* vilketdera alternativ den röstande stöder medför inte att röstsedeln skall betraktas som ogiltig.

4 kap.

Administration

11-13 §§

(Lika som i framställningen).

14 §

Resultatet av folkomröstningen

Centralnämnden för lagtingsval fastställer resultatet av folkomröstningen vid ett sammanträde *senast* den tredje dagen efter röstningsdagen och kungör röstningsresultatet. Centralnämndens beslut får inte överklagas genom besvär.

5 kap.

Särskilda bestämmelser

15 §

Yrkande på rättelse

Yrkande på rättelse i enlighet med 12 § 3 mom. vallagen skall göras inom 30 dagar efter den dag då *landskapsstyrelsen* skall tillställa de kommunala centralnämnderna basförteckning och röstkort.

Yrkande på rättelse i enlighet med 12 § 4 mom. vallagen skall göras inom 24 dagar efter den dag då *landskapsstyrelsen* skall tillställa de kommunala centralnämnderna basförteckning och röstkort.

Förklaring i enlighet med 13 § 1 mom. vallagen skall avges inom 32 dagar efter den dag då *landskapsstyrelsen* skall tillställa de kommunala centralnämnderna basförteckning och röstkort.

16 §

(Uteslutning).

16 §

(Lika som framställningens 17 §).

Utskottet föreslår vidare

att Lagtinget måtte förkasta det i lagmotion nr 84/1993-94 ingående lagförslaget.

Mariehamn den 7 juni 1994

Ordförande

Sune Eriksson

Sekreterare

Lars Ingmar Johansson